

Utbildningsutskottets betänkande

1986/87:15

om vissa för den grundläggande
högskoleutbildningen gemensamma frågor m. m.
(prop. 1986/87:100)

UbU
1986/87:15

ÅTTONDE HUVUDTITELN

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1986/87:100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under avsnittet D. Högskola och forskning rubrikerna Vissa anslagsfrågor och Hinder för fortsatt utbildning inom högskolan samt punkterna D 3. Redovisningscentralerna vid universiteten, D 4. Datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm. D 5. Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna. D 6. Vissa tandvårdskostnader, D 7. Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. och D 10. Utbildning för vårdyrken i vad avser ändring av högskolelagen (1977:218) jämte motioner.

1. Vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor

Regeringen har under rubriken Vissa anslagsfrågor (s. 194–196) föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att besluta om överföringar mellan anslag för högskolan i enlighet med vad som förordats i propositionen.

Vidare har regeringen

dels under rubriken Hinder för fortsatt utbildning inom högskolan (s. 198–210) föreslagit riksdagen att godkänna vad som förordats i propositionen om inrättande av en central nämnd för prövning av frågor om avskiljande av studerande från högskoleutbildning,

dels under anslaget Utbildning för vårdyrken (s. 273), såvitt nu är i fråga, föreslagit riksdagen att anta ett i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i högskolelagen (1977:218) i vad avser införande av en ny 10 a §.

Motionerna

1986/87:Ub524 av Margitta Edgren (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att frågan om bedömning av det nödvändiga i att avskilja en studerande från studier bör göras av resp. högskola.

1986/87:Ub529 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en översyn av högskolans samarbete med det privata näringslivet. UbU 1986/87:15

1986/87:Ub550 av Bo Hammar (vpk) och Björn Samuelson (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om avskaffande av kårobligatoriet vid universitet och högskolor.

1986/87:Ub581 av Bo Hammar (vpk) och Björn Samuelson (vpk) vari yrkas
1. att riksdagen beslutar avslå förslaget om införande av paragraf 10 a högskolelagen.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen framhålls om andra åtgärder än avskiljande från högskolan.

1986/87:Ub590 av Ingrid Sundberg (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om betydelsen av att högskoleinstitutionerna leds av professorer.

1986/87:Ub628 av Pär Granstedt m. fl. (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen angående avskiljande frågor.

1986/87:Ub641 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den s. k. direktantagningskvoten skall höjas från 33 % till 50 %.

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om en utvärdering av uppdragsutbildningen inom högre utbildning och forskning.

1986/87:Ub812 av Carl Bildt m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

21. att riksdagen beslutar om en garanti för direktövergång från gymnasieskola till högskola om 50 % fr. o. m. hösten 1987.

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om uppdraget som prefekt.

31. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nytt tillträdessystem till högskolan i enlighet med vad som i motionen anförts att föreläggas riksdagen i sådan tid att beslut kan fattas under år 1987.

1986/87:Ub819 av Magnus Persson m. fl. (s) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att möjliggöra sjuksköterskeutbildning i form av uppdragsutbildning.

Utskottet

Vissa anslagsfrågor

Regeringen begär (s. 196) liksom tidigare år riksdagens bemyndigande att få göra överföringar mellan anslag för högskolan.

Utskottet tillstyrker att regeringen får det begärda bemyndigandet.

I propositionen föreslås regler för avskiljande av studerande från högskoleutbildning. För närvarande finns inga sådana regler, vilket har upplevts som en allvarlig brist framför allt av företrädare för vårdyrkes- och lärarutbildningarna.

Det förslag som nu föreligger har föregåtts av ett ingående utredningsarbete inom UHÄ. Förslaget innebär att det genom en ändring av högskolelagen blir möjligt att avskilja en studerande från pågående utbildning. Ett beslut om avskiljande kan innebära att den studerande antingen skiljs från all högskoleutbildning eller enbart från viss utbildning, t.ex. sådan som innefattar patientkontakt. Enligt förslaget kan ett avskiljandebeslut vidare innebära att den studerande föreskrivs studieuppehåll med möjlighet att senare återkomma till utbildningen. Ett beslut om avskiljande skall kunna omprövas efter två år.

En studerande som lider av psykisk sjukdom eller psykisk abnormitet eller har allvarliga missbruksproblem eller har gjort sig skyldig till allvarliga brott skall kunna avskiljas från högskoleutbildning om det samtidigt föreligger risk för att den studerande kommer att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen. Frågor om avskiljande skall prövas av en särskild central nämnd. Regeringen föreslår att en sådan inrättas den 1 juli 1987. Nämnden bör bestå av fem ledamöter – en lärare, en studerande, en psykiatrisk expert och en företrädare för allmänna intressen. Ordförande bör vara jurist med en längre tids domarerfarenhet.

I tre motioner behandlas frågan om avskiljande.

I motion 1986/87:Ub524 (fp) avstyrks regeringens förslag om en särskild central nämnd. Enligt motionären bör det ankomma på resp. högskoleenhet att besluta i fråga om avskiljande.

I motion 1986/87:Ub581 (vpk) yrkas avslag på regeringens förslag om avskiljande av studerande från högskoleutbildning. I stället bör studievägledning och psykologisk rådgivning vid högskolorna förstärkas.

I motion 1986/87:Ub628 (c) yrkande 4 framhålls att avskiljande endast får tillämpas i yttersta nödfall. I första hand bör kurativa och studierådgivande insatser göras.

Utskottet anser att frågan om avskiljande av studerande från högskoleutbildning fått en tillfredsställande lösning i regeringens förslag. Det har tidigare inte varit möjligt att hindra en studerande att delta i undervisningen när han bedömts vara farlig för annan persons liv och hälsa eller när risk förelegat att han skadar eller förstör värdefull egendom för vilken högskolan bär ansvaret. Även den som avtjänat straff för allvarligt brott kan vara en risk. Utskottet anser i likhet med vad som föreslås i propositionen att en för hela landet gemensam nämnd bäst tillgodoser kravet på rättssäkerhet. Med den kvalificerade sammansättning som föreslås ger en sådan nämnd de bästa förutsättningarna för en enhetlig och opartisk bedömning. Detta innebär inte att den berörda högskolan därmed lämnas utanför. Enligt förslaget är det enbart läroanstalten i fråga som kan begära att ett ärende om avskiljande skall tas upp av nämnden. Det är också berörd högskolas skyldighet att sörja för behövlig utredning. Enligt föredragande statsrådet kommer fråga om

avskiljande att beröra ett mycket litet antal högskolestuderande. Det betonas att högskolan i första hand bör försöka att komma till rätta med problemen genom studierådgivning. Detta tillgodoser enligt utskottet kraven i motion 1986/87:Ub628.

Mot bakgrund av vad som anförts tillstyrker utskottet förslaget i budgetpropositionen beträffande avskiljande av studerande från högskoleutbildning i vad avser förslag till ändring av högskolelagen och inrättande av en särskild nämnd. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Ub524, 1986/87:Ub581 och 1986/87:Ub628 yrkande 4.

Uppdragsutbildning

Riksdagen antog år 1985 riktlinjer för uppdragsutbildning i högskolan (prop. 1984/85:195, UbU 1985/86:4, rskr. 1985/86:16). Uppdragsutbildning är formellt inte högskoleutbildning och kan aldrig avse utbildning som motsvarar utbildning på allmänna utbildningslinjer. Uppdragsutbildning kan däremot avse utbildning som motsvarar utbildning på påbyggnadslinjer, lokala linjer och enstaka kurser. Uppdragsutbildning kan givetvis också avse utbildning på högskolenivå som inte motsvarar någon befintlig högskoleutbildning. De som deltar i uppdragsutbildning får ges betyg och utbildningsbevis enligt bestämmelserna för högskoleutbildning om vissa villkor är uppfyllda beträffande kursplan, lärare och de studerandes behörighet.

I motion 1986/87:Ub529 (vpk) hemställs om en översyn av högskolans samarbete med det privata näringslivet i vad gäller uppdragsutbildning. Motionärerna motsätter sig inte att det finns ett visst mått av samarbete mellan högskolan och näringslivet men anser att riksdagen måste finna en form för detta, där högskolans grundläggande verksamhet tryggas och det råder balans mellan högskolans egen verksamhet och den externt finansierade verksamheten. Motionärerna befarar att uppdragsutbildningen leder till orättvisor då dessa studerande antas på andra kriterier än de ordinarie högskolestuderandena och har andra ekonomiska villkor under utbildningstiden. De anför också att uppdragsutbildning kan leda till kvalitetsskillnader i förhållande till den ordinarie högskoleutbildningen.

Det växande inslaget av uppdragsutbildning i högskolan bör även enligt motion 1986/87:Ub641 (fp) yrkande 15 utvärderas mycket noga, då det är viktigt att slå vakt om högskolans integritet. Motionärerna hänvisar till att det från högskolerepresentanter har efterlysts klarare och fastare regler för olika former av uppdragsverksamhet och bisysslor. Även i denna motion uppmärksammas risken för kvalitetsskillnader mellan den ordinarie utbildningen och uppdragsutbildningen. Vid en översyn bör man hitta former för samarbetet mellan högskolan och näringslivet som gör att högskolans självständighet bevaras.

En ändring av gällande bestämmelser för uppdragsutbildningen yrkas i motion 1986/87:Ub819 yrkande 1. Mot bakgrund av sjuksköterskebristen i vissa delar av Värmlands län och behovet av att kunna erbjuda utbildning i bristområdena anser motionärerna att det måste bli möjligt för landstingen att själva få anordna sjuksköterskeutbildning i form av uppdragsutbildning, dvs. utanför den ordinarie högskoleutbildningen.

Utskottet har inhämtat att UHÄ i anvisningar till högskoleenheterna beträffande verksamhetsberättelserna för budgetåret 1985/86 begärt beskrivningar av uppdragsutbildningen. Denna redovisning bör enligt anvisningarna innehålla uppgifter om vilka utbildningar som anordnats (ämnesområden) och deras omfattning, dvs. kurslängd. Vidare skall anges elevantalet i de utbildningar som anordnats, beställare av uppdragsutbildningarna, formerna för samverkan med olika beställare samt intäkterna. UHÄ har också begärt en summarisk historik i första hand över tiden 1983/84–1985/86, en bedömning av utvecklingen under den kommande treårsperioden samt en redovisning av övriga synpunkter och omständigheter, t. ex. om man aktivt verkat för att öka uppdragsutbildningens volym. De inkomna uppgifterna bearbetas för närvarande inom UHÄ och skall redovisas i UHÄ:s egen verksamhetsberättelse för budgetåret 1985/86.

Enligt utskottets mening är det naturligt att en ny företeelse inom högskolan, såsom uppdragsutbildningen, efter en tid utvärderas. Detta ingår i det ordinarie arbetet inom högskolan både lokalt och centralt. Det är därför värdefullt att en så omfattande redovisning av fakta kring uppdragsutbildningen nu har samlats in från högskoleenheterna. Redovisningen av detta material bör avvaktas innan det är möjligt att ta ställning till om en samlad översyn av uppdragsutbildningen behöver göras och vad som därvid särskilt bör analyseras. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Ub529 och 1986/87:Ub641 yrkande 15.

Riksdagen har så sent som hösten 1985 beslutat att uppdragsutbildningen inte får avse utbildning som motsvarar en allmän utbildningslinje. Med hänvisning härtill och till att en första samlad redovisning av erfarenheterna från den hittillsvarande uppdragsutbildningen nu skall göras av UHÄ föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub819 yrkande 1.

Tillträdessystemet

Tillträdesutredningen tillsattes år 1983 för en samlad översyn av de regler som infördes i samband med högskolereformen år 1977. Utredningen har avlämnat ett betänkande (SOU 1985:57) Tillträde till högskolan och en rapport (SOU 1985:59) Prov för urval till högskolan. Betänkandet har remitterats till ett stort antal remissinstanser. Utredningsförslagen och remissyttrandena bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Enligt motion 1986/87:Ub812 (m) yrkande 31 bör riksdagen begära att regeringen förelägger riksdagen förslag i sådan tid att riksdagen under år 1987 kan besluta om ett nytt tillträdessystem för högskolan. Detta system bör utformas i enlighet med riktlinjer som dras upp i motionen beträffande krav på genomgången treårig gymnasielinje för behörighet till längre högskoleutbildningar, betyg som huvudsakligt urvalsinstrument, intagningsprov för utbildning som är inriktad mot specifika yrkesområden, studielämplighetsprov för dem som av olika anledningar inte har tillräckliga betyg samt individuell bedömning av sökande med utländsk examen.

Enligt vad utskottet erfarit kommer regeringen att under år 1987 förelägga riksdagen förslag grundade på tillträdesutredningens betänkande. Utskottet anser att riksdagen inte nu bör ange riktlinjer för hur detta förslag skall

utformas, såsom föreslås i motion 1986/87:Ub812, varför motionens yrkande 31 bör avslås av riksdagen.

UbU 1986/87:15

I motionerna 1986/87:Ub641 (fp) yrkande 13 och 1986/87:Ub812 (m) yrkande 21 hemställs att riksdagen skall besluta att andelen direktantagna studerande från gymnasieskolan med högst två år gamla betyg bör ökas från 30 % till 50 % läsåret 1987/88.

Utskottet anser att riksdagen inte bör bifalla motionsyrkandena om en ändrad direktantagningskvot då tillträdesutredningens betänkande nu bereds och ett förslag kan väntas under år 1987. Riksdagen bör således avslå motionerna 1986/87:Ub641 yrkande 13 och 1986/87:Ub812 yrkande 21.

Kårobligatoriet

I motion 1986/87:Ub550 (vpk) yrkas att riksdagen skall begära förslag om avskaffande av kårobligatoriet vid universitetet och högskolor. Obligatoriet strider enligt motionärerna mot varje människas rätt att själv avgöra vilka föreningar han eller hon vill vara med i.

Utskottet behandlade ett liknande motionsyrkande senast vid riksmötet 1985/86. I betänkande 1985/86:3 (s. 9) anfördes bl. a. att om det obligatoriska medlemskapet skulle ersättas av ett frivilligt, skulle detta förutsätta antingen en avsevärt sänkt ambitionsnivå i fråga om både studerandefacklig och studiesocial service eller ett behov av betydande statliga bidrag för verksamheten. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub550.

Uppdraget som prefekt

Den verkställande ledningen av en institution inom en högskoleenhet är sedan högskolereformen år 1977 anförtrord en prefekt utsedd bland lärarna av högskolestyrelsen (prop. 1975:9 s. 566, UbU 1975:17, rskr. 1975:179). Enligt 14 § 18 kap. högskoleförordningen (1977:263) kan till prefekt för en institution utses sådan arbetstagare vid en institution som är behörig att inneha tjänst som lärare vid en högskoleenhet och som har sådana vetenskapliga, pedagogiska och andra kvalifikationer som behövs för uppdraget.

I motionerna 1986/87:Ub590 (m) yrkande 2 och 1986/87:Ub812 (m) yrkande 27 hemställs att det skall ställas krav på hög vetenskaplig kompetens för behörighet till uppdraget som prefekt. Prefekten bör i normalfallet vara professorn/ämnesföreträdaren. Prefekten skall vidare garanteras god lön samt tid för forskning.

Utskottet anser att det inte har förts fram några skäl i motionerna som skulle motivera att riksdagen uttalar sig för en ändring av behörighetsreglerna i vad gäller uppdraget som prefekt för institution. Ersättning till prefekter är en avtalsfråga. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Ub590 yrkande 2 och 1986/87:Ub812 yrkande 27.

Utskottet hemställer

1. beträffande *överföringar mellan anslag för högskolan*
att riksdagen bemyndigar regeringen att göra överföringar i enlighet med vad som förordats i proposition 1986/87:100,

2. beträffande *hinder tills vidare att genomgå utbildning inom högskolan (avskiljande)*

att riksdagen med bifall till proposition 1986/87:100 och med avslag på motionerna 1986/87:Ub524 delvis, 1986/87:Ub581 delvis och 1986/87:Ub628 yrkande 4 antar det i proposition 1986/87:100 framlagda och vid detta betänkande som bilaga fogade förslaget till lag om ändring i högskolelagen (1977:218) såvitt avser 10 a §,

3. beträffande *inrättande av en central nämnd för prövning av frågor om avskiljande av studerande från högskoleutbildning*

att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Ub524 delvis och 1986/87:Ub581 delvis godkänner vad som förordats i proposition 1986/87:100,

4. beträffande *översyn av uppdragsutbildningen*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Ub529 och 1986/87:Ub641 yrkande 15,

5. beträffande *ändring av bestämmelserna för uppdragsutbildning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub819 yrkande 1,

6. beträffande *förslag om nytt tillträdessystem*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub812 yrkande 31,

7. beträffande *andelen direktantagna studerande*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Ub641 yrkande 13 och 1986/87:Ub812 yrkande 21,

8. beträffande *avskaffande av kårobligatoriet*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub550,

9. beträffande *uppdraget som prefekt*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Ub590 yrkande 2 och 1986/87:Ub812 yrkande 27.

2. Redovisningscentralerna vid universiteten

UbU 1986/87:15

Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 3. (s. 223) och hemställer

att riksdagen till *Redovisningscentralerna vid universiteten* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

3. Datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm

Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 4. (s. 223–224) och hemställer

att riksdagen till *Datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

4. Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna

Utskottet har vid sin beräkning av anslaget Lokalkostnader m.m. vid högskoleenheterna utgått från oförändrade inkomster av upplåtelse av lokaler och hemställer

att riksdagen med anledning av proposition 1986/87:100 till *Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 344 723 000 kr.

5. Vissa tandvårdskostnader

Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 6. (s. 226–227) och hemställer

att riksdagen till *Vissa tandvårdskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 88 813 000 kr.

6. Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m.

Regeringen har under punkt D 7. (s. 227–228) föreslagit riksdagen att till Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 9 044 000 kr.

Motionerna

1986/87:Ub597 av Gunnel Jonäng (c) vari yrkas att riksdagen beslutar om en höjning av anslaget D 7. Vissa särskilda utgifter inom högskolan med 400 000 kr. till 680 000 kr.

1986/87:Ub623 av Börje Stensson (fp) och Elver Jonsson (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär åtgärder som innebär att verksamheten med värdering av utländsk högre utbildning får ökade resurser i förhållande till vad som sägs i budgetpropositionen.

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om internationalisering och nordiskt samarbete.

1986/87:Ub638 av Nils Carlshamre m. fl. (m) vari med hänvisning till vad som anförts i motion 1986/87:Sf521 yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att universitets- och högskoleämbetets ekvivalering av utländska examina skyndsamt bör fullföljas.

1986/87:Ub641 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

18. att riksdagen beslutar att under anslaget D 7. Vissa särskilda utgifter inom högskolan m.m. anslå 5 000 000 kr. utöver vad regeringen har föreslagit för att användas i arbetet med att internationalisera grundutbildningen och att främja internationell forskningssamverkan.

1986/87:Ub654 av Elisabeth Fleetwood (m) och Rune Rydén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att beslut om värdering av utländsk högskoleutbildning snarast bör fattas.

1986/87:Ub826 av Kenth Skårvik m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om värdering av utländska examina.

1986/87:Ub829 av Alf Svensson (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

3. att riksdagen beslutar begära att regeringen samråder med finska regeringen om ömsesidigt köp av utbildningsplatser inom den högre utbildningen, så att Sverigefinnar kan få akademisk utbildning på finska i Finland och finlandssvenskar högskoleutbildning på svenska i Sverige.

1986/87:Ub830 av Alf Svensson (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

4. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till inrättande av en myndighet eller instans för meritvärdering av invandrades utbildningar från hemlandet och planering av kompletterande kurser i bl. a. svensk yrkesterminologi.

Utskottet

Av propositionen framgår att det för nästa budgetår under detta anslag skall föras upp tre anslagposter varav en, som beräknas till 5 004 000 kr., till universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) disposition för internationalisering och en, som beräknas till 3 389 000 kr., till regeringens disposition. Den tredje anslagsposten om 651 000 kr. avser Vissa kostnader för lokal antagning.

Sedan budgetåret 1984/85 bedriver UHÄ en försöksverksamhet med värdering av utländsk högre utbildning.

Verksamheten innebär att personer, som vistas i Sverige och som har genomgått högskoleutbildning vid utländskt universitet, har möjlighet att få sin utbildning – såvitt möjligt – jämförd med motsvarande svensk utbildning. Avsikten är att det värderingsutlåtande som UHÄ avger skall utgöra ett bevis på personens utbildningsmässiga behörighet och kompetens – eventuellt

tillsammans med en rekommenderad komplettering av utbildningen. Utlåtandet är inte identiskt med ett utbildningsbevis på slutförd utbildning på linje, men förutsätts ha samma värde. Syftet är att den som erhållit ett sådant utlåtande skall kunna använda det för att finna uppgifter på den svenska arbetsmarknaden som svarar mot den egna utbildningen eller för att kunna bedriva fortsatta högskolestudier.

UHÄ:s verksamhet med värdering av utländsk högre utbildning (ekvivalering) har sin grund i att Sverige år 1984 ratificerade en UNESCO-konvention med syfte att befordra den akademiska rörligheten (academic mobility) över nationsgränserna. Enligt konventionen har Sverige förbundit sig att med olika åtgärder göra det möjligt för personer med avslutad eller delvis fullgjord högskoleutbildning att tillgodogöra sig den i ett annat land på i huvudsak samma villkor som i det egna.

UHÄ bedriver sin verksamhet med värdering av utländsk högre utbildning med medel som anvisats av riksdagen efter förslag i 1984 års budgetproposition (280 000 kr.). Utöver de medel som UHÄ på detta sätt disponerar använder UHÄ för ekvivalering 2,3 personår inom ramen för sin egen reguljära personalstat.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 begärde UHÄ ökade resurser (+ 400 000 kr.) för ekvivaleringsverksamheten. I UHÄ-rapport 1986:17, som bifogades anslagsframställningen, redovisade UHÄ en ökande balans med ärenden för värdering. Under budgetåren 1984/85 och 1985/86 inkom till UHÄ 546 ärenden och avgjordes under samma tid 172. Under sista halvåret 1986 inkom 419 ärenden och avgjordes 256. Den negativa balansen har därmed, trots särskilda insatser från UHÄ:s sida, ökat med 163 till 335 ärenden.

UHÄ ansåg vidare att ekvivaleringsverksamheten i huvudsak funnit former som fungerar väl och att man byggt upp en betydande kompetens på området. UHÄ begärde därför i sin anslagsframställning även en permanentning av verksamheten, dock först fr. o. m. budgetåret 1988/89.

De av UHÄ framförda förslagen om förstärkning och permanentning av verksamheten med värdering av utländsk högre utbildning har inte biträttits i propositionen.

I motionerna 1986/87:Ub597 (c) och 1986/87:Ub623 (fp) föreslås en höjning av anslaget Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. med 400 000 kr. för en förstärkning av UHÄ:s verksamhet med värdering av utländsk högre utbildning. I båda motionerna betonas vikten av att Sverige tar till vara den kompetens som invandrare på detta sätt tillför Sverige. Humanitära skäl bör också ligga till grund för en förstärkning av verksamheten. Enligt motion 1986/87:Ub830 (c) yrkande 4 bör en särskild myndighet eller instans inrättas för värdering av utländsk högre utbildning. I övriga motioner – 1986/87:Ub638 (m), 1986/87:Ub654 (m) och 1986/87:Ub826 (fp) yrkande 4 – betonas vikten av att arbetet med värdering av utländsk högre utbildning intensifieras.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

De flesta ekvivaleringsärenden som UHÄ behandlat rör personer som kommit till Sverige som flyktingar. Många av dessa har funnits i landet förhållandevis lång tid utan att kunna finna uppgifter på den svenska

arbetsmarknaden som motsvarar deras utbildning. Av humanitära och invandrapolitiska skäl är det därför av yttersta vikt att UHÄ:s verksamhet kan bedrivas på ett tillfredsställande sätt.

Ekvivaleringsverksamheten ger också Sverige en möjlighet att ta till vara den kompetens som invandrarna för med sig. Av UHÄ:s rapport framgår att drygt en tredjedel av de behandlade ärendena avser högskoleutbildning inom teknikområdet och cirka en sjundedel utbildningar inom ekonomiområdet. I stort sett gäller denna fördelning även i nuläget. Det betyder att av de ca 650 utbildningar som UHÄ hittills har ekvivalerat har omkring 200 varit teknikerutbildningar, i stort motsvarande svensk civilingenjörsutbildning, och 80–90 ekonomiutbildningar motsvarande slutförd utbildning på ekonomlinjen inom den svenska högskolan. De utbildade personerna representerar således en värdefull kompetens inom områden där Sverige för närvarande har behov av ett ökat antal personer med högre utbildning.

Under senare år har stora satsningar gjorts i länderna inom de Europeiska gemenskaperna (EG) för att internt öka den akademiska rörligheten. För att Sverige skall kunna öka sitt utbyte med universitet och högskolor i dessa länder är det därför angeläget att det i Sverige bedrivs ett väl utvecklat ekvivaleringsarbete som ligger i linje med strävandena inom EG-länderna.

Enligt utskottets mening är det på angivna grunder nödvändigt att UHÄ:s ekvivaleringsverksamhet stärks. Regeringen bör därför inom ramen för anslaget Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. föra över 400 000 kr. från anslagsposten Till regeringens disposition till anslagsposten Till universitets- och högskoleämbetets disposition för att $(280\,000 + 400\,000 =)$ 680 000 kr. skall utgå till värdering av utländsk högre utbildning. Utskottet har vidare uppfattningen att nämnda försöksverksamhet med ekvivalering snarast möjligt bör övergå till att bli permanent verksamhet. Vad utskottet här har anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Ub597, 1986/87:Ub623, 1986/87:Ub638, 1986/87:Ub654, 1986/87:Ub826 yrkande 4 och 1986/87:Ub830 yrkande 4 som sin mening ge regeringen till känna.

Ur anslagsposten till UHÄ:s disposition under förevarande anslag utgår medel till *internationalisering av högskolan*. Enligt vad UHÄ anför i sin anslagsframställning används medlen till de studerandes utlandsstudier, lärares internationella kontaktverksamhet och utlandstjänstgöring, lärarutbyten och ökat utnyttjande av gästlärare från utlandet. Högskoleenheterna kan även beviljas medel för att bedriva delar av den reguljära utbildningen på främmande språk.

I motion 1986/87:Ub641 (fp) yrkande 18 föreslås att riksdagen anslår 5 000 000 kr. utöver regeringens förslag. Medlen bör bl. a. användas för en utökad internationell forskningssamverkan genom utbyte av forskarstuderande och forskare mellan svenska och utländska universitet och forskningscentra. Det behövs också resurser för att bjuda in internationella forskare till Sverige. Enligt motion 1986/87:Ub628 (c) yrkande 14 bör internationellt utbyte inom högre utbildning och forskning uppmuntras och hinder för sådant utbyte så långt möjligt undanröjas. Särskilt angeläget är det enligt motionärerna att främja ett nordiskt studentutbyte. I motion 1986/87:Ub829 (c) yrkande 3 begärs att regeringen samråder med finska regeringen om ömsesidigt köp av utbildningsplatser inom den högre utbildningen, så att

Sverigefinnar kan få akademisk utbildning på finska i Finland och finlands-svenskar högskoleutbildning på svenska i Sverige.

UbU 1986/87:15

Utskottet anser att en internationalisering av utbildning och forskning är en viktig del av högskolans verksamhet. Huvuddelen av det internationella samarbetet – framför allt inom forskningen – bedrivs i dag som en integrerad del av högskolans reguljära verksamhet. De medel som UHÄ disponerar för internationalisering fördelas sedan några år tillbaka främst med utgångspunkt i lokala långsiktiga handlingsprogram. Denna nya fördelningsprincip bör enligt vad UHÄ anför i sin anslagsframställning innebära en effektivare användning av medlen och en bättre överblick av det internationaliseringsarbete som bedrivs i högskolan. Även under anslaget Kulturellt utbyte med utlandet anvisas medel för en internationalisering av högskoleutbildningen.

Enligt vad utskottet erfarit har Nordiska rådet behandlat ett medlemsförslag om intensifierat nordiskt samarbete på universitets- och högskoleområdet, i vilket föreslås att Nordiska ministerrådet inleder arbete med ett handlingsprogram för detta samarbete med särskilt sikte på att utvidga den nordiska tentamens- och examensgiltigheten, att utlysa högre universitetstjänster i hela Norden, att samplanera nya enheter på universitets- och högskoleområdet samt att förenhetliga utbildningens inriktning och omfattning på det postgymnasiala området i Norden. Vidare föreslås förenklade regler beträffande studiemedelsanvändning i Norden och utom Norden samt förbud mot diskriminerande avgiftsbeläggning av studieplatser för nordbor. Nordiska rådet har överlämnat en rekommendation med detta innehåll till ministerrådet.

Mot denna bakgrund anser utskottet att riksdagen bör avslå motionerna 1986/87:Ub628 yrkande 14 och 1986/87:Ub829 yrkande 3.

Med hänvisning till att internationalisering är en integrerad del av högskolans verksamhet och till det statsfinansiella läget föreslår utskottet att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Ub641 yrkande 18 anvisar det av regeringen begärda beloppet under anslaget.

Hemställan

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. *beträffande värdering av utländsk högre utbildning*
att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Ub597, 1986/87:Ub623, 1986/87:Ub638, 1986/87:Ub654, 1986/87:Ub826 yrkande 4 och 1986/87:Ub830 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
2. *beträffande ökad internationalisering m. m. inom högskolan*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Ub628 yrkande 14 och 1986/87:Ub829 yrkande 3,
3. *beträffande anslagsbeloppet*
att riksdagen med bifall till proposition 1986/87:100 och med avslag på motion 1986/87:Ub641 yrkande 18 till *Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 9 044 000 kr.

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Birgitta Rydén (m), Lars Svensson (s), Ylva Annerstedt (fp), Ingvar Johnsson (s), Göran Allmér (m), Barbro Nilsson (s), Margareta Hemmingsson (s), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Marita Bengtsson (s), Lars Johansson (c), Björn Samuelson (vpk), Kristina Svensson (s) och Marianne Andersson (c).

Reservationer

1. Hinder tills vidare att genomgå utbildning inom högskolan (avskiljande) m. m. (punkt 1, mom. 2 och 3)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar "Utskottet anser" och på s. 4 slutar "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att regeringens förslag beträffande avskiljande av studerande från högskoleutbildning bör avslås. När det gäller psykisk sjukdom eller psykisk abnormitet vill utskottet hänvisa till annan lagstiftning. Vidare är det utskottets uppfattning att personer som avtjänat straff för allvarliga brott bör ha samma rättigheter som andra medborgare, dvs. även rätten till högre utbildning. Utskottet föreslår därför att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub581 avslår dels regeringens lagförslag om avskiljande av studerande från högskoleutbildning, dels förslag till inrättande av en särskild nämnd.

dels att utskottets hemställan under 2 och 3 bort ha följande lydelse:

2. beträffande hinder tills vidare att genomgå utbildning inom högskolan (avskiljande)

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub581 delvis och med avslag på motionerna 1986/87:Ub524 delvis och 1986/87:Ub628 yrkande 4 avslår det i proposition 1986/87:100 framlagda förslaget till lag om ändring i högskolelagen (1977:218) såvitt avser 10 a §,

3. beträffande inrättande av en central nämnd för prövning av frågor om avskiljande av studerande från högskoleutbildning

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub581 delvis samt med avslag på proposition 1986/87:100 och motion 1986/87:Ub524 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Översyn av uppdragsutbildningen (punkt 1, mom. 4)

UbU 1986/87:15

Ylva Annerstedt (fp) och Lars Leijonborg (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Enligt utskottets" och slutar "yrkande 15" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med vad som anförs i motion 1986/87:Ub641 om behovet av en utvärdering av uppdragsutbildningen inom högskolan. I en sådan översyn bör särskilt granskas i vad mån högskolans integritet hotas. På grundval av det material som UHÄ nu har begärt in från högskoleenheterna bör därför regeringen låta göra en utvärdering i enlighet med vad som anförs i motion 1986/87:Ub641. Riksdagen bör med bifall till yrkande 15 i motionen som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet här anfört.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *en översyn av uppdragsutbildningen*
att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub641 yrkande 15 och med anledning av motion 1986/87:Ub529 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Översyn av uppdragsutbildningen (punkt 1, mom. 4)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Enligt utskottets" och slutar "yrkande 15" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det samarbete mellan högskolan och det privata näringslivet som bedrivs i form av uppdragsutbildning nu måste ses över i enlighet med vad som anförs i motion 1986/87:Ub529. Det måste enligt utskottets mening noga undersökas hur uppdragsutbildningen påverkar verksamheten inom högskolan i vad gäller utbildningens kvalitet, de studerandes tillgång till utbildningsplatser, studiefinansieringen, den regionala balansen i fråga om utbildningsutbudet m.m. Den redovisning av verksamheten som högskoleenheterna nu gjort till UHÄ kan läggas till grund för en sådan översyn. Resultaten från översynen bör läggas till grund för förslag till riksdagen om formerna för den fortsatta verksamheten med uppdragsutbildning. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub529 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *översyn av uppdragsutbildningen*
att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub529 och med anledning av motion 1986/87:Ub641 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Förslag om nytt tillträdessystem (punkt 1, mom. 6)

Birgitta Rydle, Göran Allmér och Birger Hagård (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Enligt vad" och på s. 6 slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att riksdagen bör föreläggas ett förslag om nytt tillträdes-system för högskolan i så god tid att beslut kan fattas under år 1987. Detta förslag bör utformas i enlighet med de riktlinjer som dras upp i motion 1986/87:Ub812. Riksdagen bör därför med bifall till yrkande 31 i motionen som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. *beträffande förslag om nytt tillträdessystem*
att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub812 yrkande 31 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Andelen direktantagna studerande (punkt 1, mom. 7)

Birgitta Rydle (m), Ylva Annerstedt (fp), Göran Allmér (m), Lars Leijonborg (fp) och Birger Hagård (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar "Utskottet anser" och slutar "yrkande 21" bort ha följande lydelse:

I avvaktan på att ett nytt tillträdessystem genomförs bör direktantagningskvoten för studerande från gymnasieskolan höjas till 50 % läsåret 1987/88. Riksdagen bör således bifalla motionerna 1986/87:Ub641 yrkande 13 och 1986/87:Ub812 yrkande 21.

dels att utskottets hemställande under 7 bort ha följande lydelse:

7. *beträffande andelen direktantagna studerande*
att riksdagen med bifall till motionerna 1986/87:Ub641 yrkande 13 och 1986/87:Ub812 yrkande 21 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Avskaffande av kårobligatoriet (punkt 1, mom. 8)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar "Utskottet behandlade" och slutar "motion 1986/87:Ub550" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna i motion 1986/87:Ub550 att kårobligatoriet vid universitet och högskolor bör avskaffas. Studentkårer bör vara enbart fackliga sammanslutningar. Alla övriga uppgifter som i dag åvilar studentkårerna bör övertas av stat och kommun. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag i dessa frågor. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motionen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. *beträffande avskaffande av kårobligatoriet*
att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub550 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Uppdraget som prefekt (punkt 1, mom. 9)

UbU 1986/87:15

Birgitta Rydle, Göran Allmér och Birger Hagård (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar "Utskottet anser att det" och slutar "yrkande 27" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning är ett av de viktigaste uppdragen inom högskolan att leda en institution. Prefekt för en institution som har forskarutbildning och forskning bör därför i normalfallet vara ämnesföreträdaren, oftast professor i ämnet. Prefekten bör vara garanterad sammanhängande tid för egen forskning. Dessutom är det viktigt att prefekten får en god ersättning för sitt arbete med uppdraget. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub812 yrkande 27 och med anledning av motion 1986/87:Ub590 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *uppdraget som prefekt*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub812 yrkande 27 och med anledning av motion 1986/87:Ub590 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Ökad internationalisering m. m. inom högskolan (punkt 6, mom. 2)

Larz Johansson (c) och Marianne Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Utskottet anser" och slutar "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är viktigt att uppmuntra internationellt utbyte inom högre utbildning och forskning och att undanröja olika hinder som kan försvåra detta utbyte. Svenska studenter bör tillförsäkras rätt att uppbära studiemedel för studier utomlands, även om motsvarande utbildning finns i Sverige.

Det kan finnas anledning att se över vilket värde en svensk gymnasiekompetens tillmäts vid intagning till högskolor utomlands. Kvoter för antagning av utländska studenter vid svenska universitet kan eventuellt behöva ökas.

Särskilt angeläget är det att främja ett nordiskt studentutbyte. Redan i dag finns goda möjligheter för studerande att studera i annat nordiskt land, men ytterligare åtgärder behöver vidtas för att underlätta dessa studier. Informationen om dessa möjligheter bör förbättras. Ett studerandekort för att möjliggöra billigare resor mellan hemlandet och studielandet är önskvärt. Reglerna för examensgiltighet bör ses över. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub628 yrkande 14 som sin mening ge regeringen till känna. Motion 1986/87:Ub829 yrkande 3 avstyrks, eftersom det inom Nordiska rådets kulturutskott för närvarande pågår ett arbete med syfte att undanröja hinder för ett nordiskt studentutbyte.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

UbU 1986/87:15

2. beträffande *ökad internationalisering m. m. inom högskolan*
att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub628 yrkande 14 samt
med avslag på motion 1986/87:Ub829 yrkande 3 som sin mening ger
regeringen till känna vad utskottet anför,

9. Anslagsbeloppet under Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. (punkt 6, mom. 3)

Ylva Annerstedt (fp) och Lars Leijonborg (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Med hänvisning"
och slutar "under anslaget" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning finns det – trots de insatser som nu görs –
anledning att förnya och förbättra internationaliseringsarbetet. Regeringen
bör därför ge UHÅ i uppdrag att inventera de svårigheter som i dag möter
svenska forskare när de deltar i internationell forskningsverksamhet. Redan
nu bör – utöver de medel regeringen beräknat – 5 milj. kr. tillföras
anslagsposten Till universitets- och högskoleämbetets disposition för att
finansiera projekt som avser internationalisering av grundutbildningen.
Medlen bör också användas för att underlätta för svenska forskare att delta i
internationella forskningssymposier och för svenska universitet att ta emot
utländska forskare. Riksdagen bör med bifall till motion 1986/87:Ub641
yrkande 18 och med anledning av budgetpropositionen anvisa 14 044 000 kr.
under anslaget.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *anslagsbeloppet*
att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub641 yrkande 18 och med
anledning av proposition 1986/87:100 till *Vissa särskilda utgifter inom
högskolan m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag
av 14 044 000 kr.

Särskilt yttrande

Internationalisering av högskoleutbildning och forskning (punkt 6)

Birgitta Rydle, Göran Allmér och Birger Hagård (alla m) anför:

Moderata samlingspartiet har i en särskild partimotion (1986/76:U509) tagit
upp de problem som sammanhänger med en ökad internationalisering på
olika områden. I samband därmed berör vi bl. a. frågan om internationalise-
rad utbildning och forskning. Vi betonar att högre utbildning och forskning
måste ses i ett internationellt sammanhang. Vi erinrar om att vi för att få
tillgång till ny kunskap är beroende av att ha tillgång till tillräcklig kompetens
för att "hämta hem" sådan kunskap och föreslår konkret en ökad satsning på
en miljon kronor till högskoleföreträdarens deltagande i internationella
organisationer (anslag H 1). Detta yrkande behandlas i kulturutskottet.

Härigenom föreskrivs att det i högskolelagen (1977:218) skall införas två nya paragrafer, 10 a och 34 a §§, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse**10 a §*

Regeringen får i fråga om studerande i högskoleutbildning meddela föreskrifter om hinder tills vidare att genomgå utbildning inom högskolan (avskiljande).

Avskiljande skall få förekomma när en studerande lider av psykisk sjukdom eller psykisk abnormitet, missbrukar alkohol eller narkotika eller har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet och det därför bedöms föreligga en påtaglig risk för att han kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen. Ett beslut om avskiljande skall kunna omprövas efter två år.

En för högskolan gemensam nämnd skall pröva frågor om avskiljande. Dess ordförande skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv. Nämndens beslut skall kunna överklagas hos kammarrätt.

34 a §

Har en högskoleenhet tagit emot en studerande till sådan högskoleutbildning som även anordnas av landstingskommun har staten rätt till ersättning för utbildningen.

Ersättningen skall betalas av den landstingskommun till vilken den kommun, där den studerande är kyrkobokförd, hör. Tillhör kommunen inte någon landstingskommun skall ersättningen betalas av kommunen. Ersättningens storlek bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser.